

Remissvar: Ökad tydlighet, stärkt samverkan – Förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik (SOU 2025:85)

Fremia är arbetsgivarorganisation för 5 000 arbetsgivare inom Kooperation, civilsamhälle och idéburen välfärd. Många är en del av det lokala föreningslivet. Andra bedriver offentligt finansierade välfärdsverksamheter i idéburen och kooperativ regi, såsom vård, förskola och skola, omsorg och personlig assistans. Alla arbetar för en positiv samhällsutveckling. Tillsammans har de 150 000 anställda och många fler ideellt engagerade.

Fremia välkomnar betänkandet och delar utredningens slutsats att ett självständigt, starkt och långsiktigt hållbart civilsamhälle är en förutsättning för en framgångsrik territoriell politik. Samtidigt ser vi behov av tydligare skrivningar och förstärkta incitament för att säkerställa verklig delaktighet och rättvisa villkor för civilsamhällesaktörer, särskilt de mindre och ideellt drivna organisationerna.

Utredningen diskuterar civilsamhällets betydelse för regional utveckling och landsbygds politik. Vi delar bedömningen att civilsamhällets röst behöver bli både tydligare och tydligare strukturellt säkrad i lagstiftningen. Regelverk i sig räcker dock inte; det krävs resurser, kompetens och uppföljning. Fremia menar att:

1. Lagstadgad samrådspåikt är bra men bör kompletteras med krav på kvalitet. Vi föreslår att lagtexten uttryckligen anger principerna för tidig och ömsesidig dialog, samt att regionerna redovisar samrådsprocessernas resultat.
2. Tydligare inkludering av den sociala ekonomin. Begreppet civilsamhälle bör kopplas till EU:s definition av den sociala ekonomin för att säkerställa att omfatta kooperativ, ömsesidiga företag och ideella organisationer på lika villkor.
3. Resurs- och kapacitetsstöd måste vara en integrerad del av reformen; annars riskerar relevanta aktörer att ställas utanför.

4. Långsiktighet i finansieringen: projektifieringen behöver minska och basfinansiering stärkas.

Utredningen lutar mot att landsbygdspolitiken och den regionala utvecklingspolitiken borde läggas samman som ett gemensamt politikområde. Det redovisas en rad för och nackdelar med detta. Fremia ser fram emot att få ta del av och svara på den kommande remissen där detta förslag har konkretiserats ytterligare.

Särskilda synpunkter

Lag om regionalt utvecklingsansvar – ny samrådsbestämmelse

- Fremia föreslår att lagtexten ytterligare preciserar frågor om samråden i linje med att samråd ska ske i ett tidigt skede, vara kontinuerligt och präglas av ömsesidig respekt och öppenhet.
- Regionerna bör åläggas att i sina årliga uppföljningsrapporter beskriva hur samråden genomförts och vilka effekter de fått. Ett resultat kan också vara att det inte har gjort någon skillnad, vilket då även bör sägas.
- Lagen bör hänvisa till EU-kommissionens definition av social ekonomi för att omfatta kooperativ, ömsesidiga företag, ideella föreningar och stiftelser.
- Fremia stödjer förslaget om att hänvisa till minoritetslagens konsultationsbestämmelser.

Principer för ett bra samråd

Vi föreslår att regeringen, i förordning eller vägledning, konkretiserar principerna: tidig involvering, anpassade mötesformer, rimlig ersättning, samt återkoppling efter beslut.

Idéburet offentligt partnerskap (IOP), strategisk samverkansform i territoriell politik

Utredningen lyfter vikten av att involvera civilsamhället i den territoriella politiken och nämner att begreppet idéburet offentligt partnerskap (IOP) lanserades 2010 av Forum – idéburna organisationer med social inriktning. Vi delar den bedömningen och menar att IOP behöver ges en mer framträdande plats i utredningens fortsatta arbete. Detta är särskilt angeläget då regeringen i budgetpropositionen för 2026 aviserar att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att ta fram förslag på en lag för samverkansformen IOP, med öronmärkt finansiering, samt att utreda hur den idéburna sektorns andel av den offentliga marknaden kan mätas och synliggöras.

IOP är ett verktyg för långsiktig, behovsdriven samverkan mellan offentliga aktörer och idéburna organisationer där parterna gemensamt definierar samhällsutmaningar och mål. Samverkansformen kan användas när förutsättningarna för upphandling inte är uppfyllda eller när samverkan handlar om att utveckla, testa och skala lösningar som inte enkelt kan köpas som en tjänst. Samtidigt måste IOP alltid vara förenligt med upphandlings- och statsstödsreglerna – något som redan i dag tydliggörs i Upphandlingsmyndighetens vägledning.

IOP används redan i flera regioner och kommuner för att möta lokala behov och stärka social. Det visar att modellen är praktiskt tillämpbar och ger resultat i regional och lokal utveckling, inte minst på landsbygder och i utsatta stadsdelar.

I det fortsatta utredningsarbetet kan följande övervägas:

1. Ge IOP en tydlig plats i den territoriella politiken. Utredningen bör i huvudtext och författningskommentarer beskriva IOP som en rekommenderad samverkansform i regionalt utvecklingsarbete och landsbygdspolitik, med korta kriterier för när IOP är lämpligt.
2. Pilotprogram för IOP i territoriell politik. Initiera ett riktat pilotprogram (t.ex. via regionala utvecklingsmedel) för IOP inom prioriterade områden som kompetensförsörjning, ungas delaktighet, social inkludering, kultur och folkhälsa i glesa och sårbara områden. Resultaten bör följas upp och spridas nationellt.
3. Uppföljning och statistik. Ge stöd för utveckling av indikatorer och uppföljningsmodeller för IOP och knyt dem till det aviserade uppdraget om att synliggöra den idéburna sektorns andel av den offentliga marknaden.
4. Koppling till samrådsplikten. Klargör att samråd med civilsamhället ska kunna leda till formaliserade IOP där så är lämpligt, och att regionerna i årsredovisning/uppföljning beskriver både samråd och eventuella IOP samt deras effekter.

Kunskaps- och resurstöd

Utredningens förslag om vägledningar är välkommet men otillräckligt. Utredningen hänvisar till MUCF för viss samrådsmetodik. Fremia vill här även påminna om att NOD arbetar med dialog mellan regeringen och civilsamhället. Men sedan SKR lämnade tidigare överenskommelse så har NOD inte något regionalt mandat. Fremia önskar att det i kommande betänkande resoneras mer om relation och funktion mellan MUCF och NOD på detta område.

Finansiering för civilsamhällesaktörers medverkan, underlättar deltagande det kan ske t.ex. via statsbidrag eller Regionernas utvecklingsmedel. Detta är ett område som behöver diskuteras mer i kommande betänkande. Riktningen bör vara utökad basfinansieringen till idéburna organisationer.

Vi tror även att det finns stora fördelar med att regionerna tecknar långsiktiga överenskommelser med civilsamhället. Exempel på hur det kan göras finns i Skåne, Västragötalandsregionen, Värmland och Västerbotten samt Norrbotten. Det görs på olika sätt och men det skulle behöva göras mer konsekvent och med stabil finansiering i samtliga regioner.

Fremia ser fram emot att bidra till ett genomförande av reformen som säkerställer att civilsamhällets fulla potential tas tillvara. Vi står gärna till förfogande för ytterligare dialog.

Vänliga hälsningar

Petter Skogar /

VD

Patrik Schröder

Samhällspolitiskt ansvarig